

com *Roergat*, *-engat*, *Armanyac*, *Llombai* i *Francolí* etc. en la nostra toponímia. Pista més acceptable que cap de les anteriors.

Però val més una composició ben paral·lela als esmentats *Vallgornera*, *Vallgontera*, *Valldario*, *Valldemaniu*, formats amb un NP germànic dels tan prolífics en la toponímia del N. del Princ. Hi ha un tal NP germànic ben documentat en els nostres documents: un *Benzo* signa un doc. de 1002 a Terrassa (ben prop de Vallençana, per cert) (*BABL* II, 396). Un dels nombrosíssims hipocorístics en *-ZO*, *-ZA*, que es formaren en les llengües germ. antigues, el gòtic sobretot, com *Witz*, *Egia*, *Engliza*, *Manzo* (d'on *Quermançó* i *Mansolin* o *Monsoli*). Tinc nota de *Olizo*, *Orizo* en docs. nostres, és un dels candidats a l'etim. de *Bença* al N. de Balaguer: potser el millor dels sospesats en l'art. *Bença* (vol. II 435-6). D'aquest *Benzo* és el que és més convincent derivar el nostre *Vall-vençana*.

Potser n'hi hagué un paral·lel mossàrab. Un menorquí Dr. Med. Joan Andreu de *Balençbana*, Maó l'a. 1782 (J.M. Bover, *Bi.Escr.Bal.*). També aquest ve de *Vall-vençana*? Ni això ni VALENTIANA no convenen gaire, per raó fonètica. I en tot cas manquem massa de precisions per opinar fundadament.

δ) a VALLÈS

La comarca des del Montseny al Baix Llobregat. *NOM ORAL*: *à balés*; gentilici: *vallèsà*, *-ana*, *-ans*. *MENC. ANT.* S. IX, amb referència l'any 827, entorn del qual hi fou consolidat el domini cristià: *Vallensem regionem* en la *Vita Ludovici* de l'Astrònom cap. 40; i en els *Annales* d'Eginhard (*Cart. Alart-Aragon*, 17); 895: «villare *Riqbilas* --- villa *Meseratae* in territorio vocato *Valleses*» (*BABL* III, 99); 956: *Gallecs* situat en *Vallense* (Hinojosa, *Reg.Sen.Cat.*, p. 65); 968: *Comitatus Vallensis* (*Cat. Car.* II, 172.11; cf. ibid. 197.8, 204.2, 446); 1107: Cardedeu («Cardedol») situat en el *Vallense* (CCandi, *Mi.Hi.Ca.* i, 67). Fou després el territori i nom d'una vegueria, generalment junta amb la de Barcelona: 1289: «Vicaria Barchinone et *Vallensis*» (CCandi, o. c. II, 354); i en català, consta en la delimitació de 1367-73, que inclou «tot *Valles* --- e de *vallers*» (*ZRPH*, XII, 99).

ETIM. Dins la certitud que és derivat del ll. i romànic VALLIS 'vall, ribera', evident, l'examen comparat dels noms de comarques catalanes —la nostra «coronímia»— dona la convicció que és una creació, comparativa o contrastant amb el nom del *Penedès*: aquest, format amb PINNETA, *-ETOS*, 'castells roquers' (literalment 'penyalars', veg. aquest art.), VALLENSIS, format amb VALLES: 'la comarca de les moltes valls o riberetes' amb menys castells roquers: el país es de-

fensà dels moros retrocedint a cobert de les valls aspres: la de l'alt Tordera, les afraus orientals del Montnegre, per on s'enfilà la «strata Francisca», en el reflux d'Almansor, —veg. els art. *Montnegre* i *Pre-ses*—, els «Sots feréstecs» del Congost, les clotades del Fai i Vall-de-ros, la de Guanta-Santpedor, la conca del Ripoll fins a St. Llorenç Savall, la caragolada fonda de St. Sadurn de Gallifa, en fi la Vall de les Estenalles, Castellsapera, La Pobra i Rellinars.

VALLENSIS i formacions semblants, romàniques i poc o molt pre-romanes, no manquen fora de l'àrea del nostre *Onomasticon*. És possible i versemblant que hi hagi alhora algun grau de formació paral·lela o quasi igual, i alhora diferències essencials, històriques i àdhuc genètiques lingüísticament: una derivació d'una noció tan bàsica i de tanta amplitud en toponomàstica, es prestava talment a formacions independents en moltes zones romàniques. En la nostra, la certitud està en la noció ja explicada. Vegem, però, les altres.

En primer lloc el nom del País alpí, després cantó de la Federació Suïssa: el *Valais*, d'una igualtat materialment perfecta. D'origen i formació ben estudiada: primerament remetem als treballs d'Aebischer (l'erudit situat millor per haver-hi reflexionat madurament): art. *Vallensis*, dins la revista *Vallesia* (publ. a Sion, la capital: VIII, 1953, pp. 1-4); i insistint-hi més tard en la *ZRPh*. LXXVI, 194, aquí distinguint-ho d'un parònim d'igualtat més enganyosa: *Valois*, dinàsticament famós, en el dept. de Seine-et-Oise: aquí ja no hi ha gran vall ni valls com en el de Suïssa i el català: el deriva de VADENSIS. Cf. també M. Desfayes, «*L'Origine du mot Valais*», en *Bull. de la Murithienne*, fas. 86 (1969), 79-80).

Que hi vagi haver antecedents pre-romans és possible, fins versemblant almenys en el nom suís; una de les parts de Suïssa on els parlars cèltics desaparegueren més tardanament. S'han donat proves —unes certes, altres no tant— que en el moment de l'expansió dels anomenats «Walser» (pròpiament colons alamànics de *Wallis*—l'alt Valais—) encara hi havia considerable població de llengua cèltica. Whatmough (*Dial. of Anc. Gaul.*, I, 8, 27) mira VALLENSIS com un adj. gentilici plural 'habitants del Valais', com calc llatí del gal·lo-cèltic NANTUATES deriv. del cèlt. NANTU 'vall' (d'on *Natua*, i altres NLL francesos), i de DALITERNI, que ell creu germà, i altres com també cèltic; a la seva manera segueix el solc ja obert, per Bertoldi, que també ha pensat molt en aquestes coses, l'opinió del qual reportem, literalment: «Per quanto riguarda l'idea, la vicenda *aran* 'vallata' --- ARAN-DIS ('capoluogo) della vallata' / ARAN-D-ITANI 'valligiani' trova un bel riscontro nel dominio gallico in NANTOS 'valle' > *Nantua* e NANTUATES, che in bocca romana, diventeranno per calco i VALLENSIS (cf. G. de Montauzan in *PWRE*, XVI, vol. 2, 1935, p. 1682).»